

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO PRODUKTO ŽENKLO IR LABANORO REGIONINIO PARKO PRODUKTO ŽENKLO SUTEIKIMO PASLAUGŲ TEIKĖJAMS KRITERIJAI

Įvadas

Aukštaitijos nacionalinis parkas unikalus savo ežeringo kalvyno kraštovaizdžiu, didele gamtine įvairove ir vienu seniausių Lietuvoje kultūriniu palikimu.

Ledyno suformuotas ežeringas kalvynas susideda iš tarpusavy susijungiančių (rininių) ežerų ir tarp jų įsiterpusių kalvagūbrių. Vaizdingiausias iš jų yra Šiliniškių kalvagūbris su išskirtine panorama garsėjančiu Ladakalniu ir istoriniu Ginučių Papiliakalnės piliakalnio kompleksu. Parke tyvuliuoja 127 ežerai, tarp kurių giliausias Lietuvoje Tauragno ežeras. Jie duoda pradžią Nerį ir Nemuną maitinančiai Žeimenos upei.

Išraiškingas reljefas ir per tūkstančius metų žmogaus ūkinės veiklos įtakoje susiformavęs kultūrinis kraštovaizdis nulėmė gamtinių sąlygų, o tuo pačiu ir rūšių įvairovę. Parke fiksuotos daugiau kaip 4,5 tūkstančio augalų, grybų ir gyvūnų rūšys, iš kurių 195 įrašytos į Lietuvos Raudonąją knygą. Viena vertingiausių žmogaus veiklos menkai paveiktų gamtinių teritorijų yra Ažvinčių sengirė. Baluošo ežeras unikalus savo sala su ežeriuku ir paežerėse augančiomis laukinėmis orchidėjomis, iš kurių įspūdingiausia – klumpaitė.

Kultūros paveldas pasižymi didžiausia Lietuvoje priešistorinių gyvenviečių ir pilkapynų gausa, ištisa gynybinę sistemą sudarančiais Tauragnų, Taurapilio, Sėlos, Ginučių, Papiliakalnės, Puziniškio piliakalniais ir Rėkučių gynybiniu įtvirtinimu, tradicinį išplanavimą išlaikiusiais Strazdų, Šuminių, Varniškių, Vaišnoriškės ir Salų padrikaisiais kaimais. Palūšės Šv. Juozapo parapiinės bažnyčios kompleksas – Aukštaitijos nacionalinio parko architektūros įžymybė, pavaizduota nacionalinio parko emblemoje. Dėl gamtinių sąlygų Meironų kaime susiformavo unikali Sekminių šventės tradicija. Stripeikiuose įsikūrusiame Bitininkystės muziejuje prigijo medkopio pabaigos šventė. Palūšė garsėja vandens turizmo tradicijomis, kurios siekia daugiau kaip 50 metų. Čia pradėjus kelionę, galima nusiirti net iki Baltijos jūros.

Labanoro regioninis parkas gamtiniu požiūriu yra viena vertingiausių saugomų teritorijų Lietuvoje. Parko gamtiniuose draustiniuose ir rezervatuose aptinkama itin daug saugomų augalijos ir gyvūnijos rūšių, vertingų buveinių. Girutiškio rezervatas paskelbtas tarptautinės reikšmės šlapyne, kurioje aptinkamas parko simbolis – erelis žuvininkas. Didžiulėje Rytų Aukštaitijos teritorijoje besidriekianti Labanoro giria yra tankiausiu ežerų tinklu Lietuvoje pasižyminti miškinga teritorija. Čia auga pušynai, išgarsėję ir už Lietuvos ribų: išlakios Labanoro pušys buvo ypač vertinamos caro Petro I-ojo laikais ir naudotos laivų stiebų gamybai.

Labanoro girioje pasislėpusiems kaimeliams būdinga paprasta, bet praktiška medinė architektūra. Kaimų išplanavimą sąlygojo natūrali gamta – miškai, ežerai, pelkės. Tai rodo pavadinimai, kurie dažniausiai susiję su įvairiais gamtiniais objektais, – Tetervinė, Vilkasalė, Ažubaliai. Nuo seno Labanoro apylinkės garsėja Labanoro dūda – Lietuvoje išskirtinai tik su šiuo kraštu siejamu muzikos instrumentu, skambėjusiu tradicinių kalendorinių švenčių, turgaus dienomis.

Susitikti su žvaigždėmis naktiniame parko danguje kviečia vienintelis pasaulyje etnokosmologijos muziejus bei šalia įsikūrusi Molėtų astronomijos observatorija, turinti didžiausią teleskopą Šiaurės Europoje. Čia susipažinsite su žmogaus ir dangaus šviesulių sąsaja, jų įtaka tradicinei gyvensenai ir žmogaus pasaulėžiūrai. Norint pamatyti kalvotas regioninio parko reljefo formas, verta aplankyti Maldžiūnų, Panatryčio ir kitus geomorfologinius draustinius. Aiseto, Mažųjų Siaurių, Alnio pusiasaliai dėl savo savitumo paskelbti gamtos paveldo objektais. Tačiau

juos savo grožiu lenkia Ščiūrio ragas – ilgas ir itin siauras pusiasalis, skiriantis Baltųjų ir Juodųjų Lakajų ežerus.

Lankytojas, kuris naudojasi saugomoje teritorijoje teikiamomis paslaugomis, yra palankus ekonominis veiksnys, tačiau yra labai svarbu, kad čia būtų teikiamos išskirtinės paslaugos, suteikiančios lankytojui galimybę atitrūkti nuo kasdienybės, šurmulio, turinčios regiono kultūrinį išskirtinumą, todėl yra būtina pasiūlyti ne tik aplankyti Aukštaitijos nacionalinio parko (toliau - ANP) ir Labanoro regioninio parko (toliau - LRP) vertybes, bet ir atkreipti dėmesį, kad lankytojų poveikis nebūtų kenksmingas biologinei įvairovei, kultūros paveldui, kad nekeltų nepatogumų vietos gyventojams, nebūtų pažeista jų privati erdvė ir teisė į ramų gyvenimą.

Norint tai pasiekti, reikia labai nedaug – pagarbos ir atsakomybės saugomoms vertybėms, žmogui, lankytojui, tačiau kol tai yra siekiamybė – saugomų teritorijų produkto ženklas yra tarpinis etapas, padėsiantis lankytojui, vartotojui atrasti vertybes, paslaugų teikėjui užsitarnauti klientų pasitikėjimą, o visiems kartu – ateities kartoms išsaugoti vertingiausias ANP ir LRP kraštovaizdžius, turtingus gamtinėmis ir kultūros paveldo vertybėmis.

ANP produkto ženklą ir LRP produkto ženklą suteiks nepriklausoma nuo paslaugų tiekėjų Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direktoriaus įsakymu sudaryta ženklo suteikimo taryba (toliau - Taryba), kuri vertins paslaugų tiekėjus ir produktus, atsižvelgiant į kriterijus, parengtus remiantis šiais vertybiniais principais:

- paslaugos yra teikiamos, neprieštaraujant ANP ir LRP tikslams;
- autentiškumas, išskirtinumas;
- atsižvelgimas į Aukštaitijos regiono kultūros paveldą, tradicijas;
- paslaugos teikiamos, nepakenkiant gyvajai gamtai ir biologinės įvairovės vertybėms, jos yra palankios žmogaus sveikatai;
- išlaikytas asmeninis dėmesys kiekvienam paslaugos naudotojui;
- pasiūlyta veikla gamtoje sveikatos, pažinimo, poilsio tikslais;
- pritaikyta šeimoms su vaikais (tiek kainos, tiek aplinkos prasme);
- prisideda prie vietos bendruomenės raidos ir jos veiklos palaikymo.

Ženklo naudotojui suteikiama teisė naudoti ženklą rinkodaros tikslais ir jį naudoti išorinėje reklamoje. Ženklo naudojimo teisėtumą užtikrina Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direktorijos (toliau –ANP ir LRP direkcija) išduotas pažymėjimas, kuriame nurodoma, kokioms paslaugoms yra suteiktas ženklas ir galiojimo terminas.

Ženklo suteikimo kriterijai

Ženklas suteikiamas fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie yra deklaravę savo gyvenamąją, veiklos vietą ar teikia paslaugas, pardavinėja produktus ANP ir LRP ribose, taip pat šiose besiribojančiose seniūnijose: Ignalinos, Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Jonišio, Sarių, Luokesos ir Suginčių.

Ženklo suteikimo kriterijai yra skirstomi į privalomus ir į siekiamus.

Privalomus kriterijus paslaugos teikėjas turi atitikti paraiškos vertinimo metu, prieš pasirašant sutartį. Tik atitikus privalomus kriterijus, bus suteikiama teisė naudoti ANP arba LRP produkto ženklą penkerius metus. Šiam terminui pasibaigus – ženklo turėtojas turės iš naujo įrodyti atitikimą privalomiems kriterijams, kurie per šį laikotarpį gali būti pakoreguoti.

Siekiami kriterijai apima sąlygas, kurios neturi būti įvykdytos sutarties pasirašymo metu, tačiau yra pageidaujama, kad jų būtų siekiama pratęsiant, atnaujinant ANP arba LRP produkto ženklo naudojimo sutartį.

Privalomi kriterijai

Paslaugos teikėjas turi atitikti šiuos keliamus reikalavimus:

1. pasirašydamas ženklo suteikimo sutartį, paslaugos teikėjas deklaruoja pritarimą ANP ar LRP tikslams ir įsipareigoja vykdyti veiklą, kuri būtų palanki biologinei įvairovei ir tradiciniam saugomam kraštovaizdžiui;
2. siūlo lankytojams aktyvaus pažintinio turizmo galimybes;
3. lankytojams prieinamoje vietoje eksponuoja ANP ar LRP produkto ženklą, taip pat pateikia informaciją apie ANP ar LRP produkto ženklo tikslus, lankytojams skirtoje ir kitoje viešojoje informacijoje naudoja ANP ar LRP produkto ženklą;
4. valdomų, nuomojamų statinių architektūra yra suderinta su Rytų Aukštaitijos etnokultūrinio kontekstu, vykdoma veikla prisideda prie kultūros paveldo (materialaus ir nematerialaus) išsaugojimo;
5. dalyvauja bendroje su ANP ir LRP direkcija veikloje, aktyviai dalyvauja planuojant ANP ir LRP strategines kryptis, veiklas;
6. turi būti aktyvus ANP ar LRP vietos bendruomenių veiklos dalyvis;
7. turi parengtą informaciją lankytojams apie atsakingą aplinkosauginį elgesį ir sudaro sąlygas lankytojams elgtis atsakingai aplinkos atžvilgiu (pvz., yra atliekų rūšiavimo konteineriai ir informacija apie atliekų rūšiavimo aplinkosauginę naudą, naudoja aplinkai palankesnius buitines chemijos produktus);
8. bendradarbiauja su kitais paslaugas teikiančiais subjektais ANP ir LRP teritorijose ir besiribojančiose seniūnijose bei dalinasi informacija su lankytojais apie jų teikiamas paslaugas;
9. ne mažiau kaip 2 metus iki paraiškos pateikimo termino neturi turėti administracinių nuobaudų dėl aplinkos apsaugos, statybos ir higienos normų nesilaikymo

Ženklas suteikiamas nemokamai 5 metų laikotarpiui. Po to, jeigu ženklą suteikiančios institucijos bus nuspręsta kitaip, gali būti nustatytas ženklo valdymo mokestis. Ženklo suteikimas įforminamas ANP ir LRP direkcijos ir paslaugos teikėjo sutartimi.

Siekiami kriterijai

Ženklo naudotojas pasirengia planą, kaip bus įgyvendinami siekiami kriterijai. Kas penkeri metai atnaujinant saugomų teritorijų ženklo naudojimo sutartį, ženklo naudotojas turi būti įgyvendinęs ne mažiau kaip 2 kriterijus iš siekiamų kriterijų sąrašo:

1. Turi puikiai išmanyti ANP arba LRP teritoriją, parko lankomus objektus ir įsipareigoti aktyviai teikti informaciją lankytojams apie ANP arba LRP lankytinus objektus, jo išskirtinę visuotinę vertę, lankytojams teikiamas viešas paslaugas, ANP ir LRP direkcijos ar vietos bendruomenės organizuojamus viešus renginius;
2. Verslas yra registruotas savivaldybėje, kurioje vykdoma pagrindinė veikla.
3. Lankytojams pateikiama informacija apie galimybę atvykti, išvykti bei keliauti po saugomą teritoriją, pasinaudojus visuomeniniu ir/ar bemotoriu transportu.
4. Pastatuose naudojamos aplinkai palankesnės statybinės medžiagos, pasiektas energetiškai taupaus namo standartas.
5. Turi skundų pateikimo sistemą, pvz.: lankytojams nurodo nepriklausomų institucijų kontaktus (asociacijų, NVO, ar ANP ir LRP direkcijos), kuriais lankytojas turėtų galimybę pateikti atsiliepimus apie suteiktą paslaugų kokybę.
6. Daugiau kaip pusė parduodamų gaminių yra tautinio paveldo produktai.
7. Rūpinasi darbuotojų socialiniu saugumu, nepalaiko korupcinių veikų.

8. Įsipareigoja ir prekiauja vietos ar regiono produktais (Regionas – ANP ir LRP ribos, o taip pat Ignalinos, Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Joniškio, Sarių, Luokesos ir Suginčių seniūnijos).
9. Aplinkai palankaus verslo kriterijai:
 - gamintojas, paslaugos tiekėjas turi pasirengęs, pasitvirtinęs aplinkosauginės vadybos taisykles¹ ir jų laikosi;
 - patalpų šildymui (ne mažiau kaip 10 proc.) naudoja atsinaujinančius energijos šaltinius;
 - nenaudoti plastikinių vienkartinį indų, vengti nebūtinės vienkartinės pakuotės.
10. Pagerina galimybę žmonėms su negalia pasinaudoti paslaugomis, atitinkamai pritaikyti infrastruktūrą.
11. Samdomi darbuotojai yra supažindinti su aplinkosaugos tikslais ANP arba LRP ir atsakingo elgesio principais.
12. Ne mažiau kaip 30 proc. produktų, medžiagų įsigyti iš vietos² gamintojų.
13. Aktyviai dalyvauja profesinių tinklų veiklose, kurių tikslas platesnis, išsamesnis ANP ir LRP vertybių viešinimas.
14. Nešališko, nediskriminacinio, teisingo darbuotojų samdymo principo įgyvendinimas.
15. Ne mažiau kaip 50 proc. samdomų darbuotojų yra vietos gyventojai³.
16. Taiko žaliųjų pirkimų kriterijus, įsigyjant prekes, medžiagas (ne mažiau nei 30 proc. nuo visų vykdomų pirkimų).
17. Teikiant maitinimo paslaugas, daugiau kaip pusė valgių yra iš atsakingos institucijos patvirtinto kulinarinio paveldo sąrašo

Įgyvendinimo kontrolė

Ženklo naudojimo teisėtumo ir kriterijų laikymosi kontrolę vykdo Taryba. Paslaugos teikėjas gauna teisę naudoti ANP arba LRP produkto ženklą penkerių metų laikotarpiui. Kiekvienam naujam laikotarpiui paslaugos teikėjas pateikia atnaujintą paraišką ženklui gauti, kurią, kaip ir atitikimą ženklo suteikimo kriterijams, tikrina Taryba.

Kai patikrinus ženklo naudotojo veiklą, yra randama neatitikimų kriterijams, kurie buvo deklaruoti ženklo suteikimo metu, ženklo naudotojas yra prašomas per 1 mėnesį ištaisyti pažeidimus ir apie tai informuoti Tarybą. Jei nurodyti pažeidimai nėra ištaisomi, teisė naudoti ženklą yra atimama, ir paslaugos teikėjas turi iš naujo teikti paraišką ženklui gauti.

Už neteisėtą ANP ar LRP produkto ženklo naudojimą yra numatoma administracinė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimų kodeksą.

¹ Šios taisyklės turi apimti užduotis organizacijos personalui atsakingai elgtis organizacijoje, t.y. patikrinti ar išjungti nenaudojami elektros prietaisai, ar sandarūs vandens čiaupai, nespausdinti bereikalingos korespondencijos, spausdinti ant dviejų popieriaus pusių, rūšiuoti atliekas.

² Vietos gamintojas – veiklą vykdančias ANP, LRP ribose ir Ignalinos raj., Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Joniškio, Sarių, Luokesos ir Suginčių seniūnijose

³ Deklaravę savo gyvenamąją vietą ar vykdančias veiklą ANP, LRP ribose ir Ignalinos raj., Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Joniškio, Sarių, Luokesos ir Suginčių seniūnijose